

SİFR

(السفر)

Kur'an'da

kitap veya Tevrat mânasında geçen bir terim.

Sözlükte “meydana çıkarmak, açıklamak” mânasındaki sūfūr kökünden türeyen sifr kelimesine “kitap, hakikatleri ortaya çıkaran kitap, büyük kitap, Tevrat’ın bölümlerinden her biri” gibi anlamlar verilmiştir (*Lisânü'l-‘Arab*, “sfr” md.; *Tâcü'l-‘arūs*, “sfr” md.; *Râgıb el-İsfahânî*, *el-Müfredât*, “sfr” md.). Sifrın ayrıca “cilt” anlamı da vardır. Çoğulu olan **esfâr** ise daha ziyade “çok sayıda ciltten oluşan büyük ilim kitabı veya Tevrat” karşılığında kullanılmıştır (Zemahşerî, IV, 518). Hz. Mûsâ’ya verilen beş bölümlü Tevrat “el-Esfârü'l-hamse” olarak da anılır. Eski metinlerde kitap “yazılı şey, mektup” mânasında kullanılırken günümüzdaki ismiyle kutsal metinlere işaret eden “kitap” anlamı daha çok sifr kelimesiyle karşılanmıştır. Bu kelime herhangi bir kitabın bölümlerini ifade etmek için de kullanılmıştır. Sifrın Ârâmî ve İbrânî dillerindeki karşılığı sırasıyla **sifra** ve **seferdir**. Sefer, “yazı, mektup, liste” gibi mânalara sahiptir (Koehler – Baumgartner, II, 766). İbrânîce’de yazma Tevrat rulosunu ifade etmek için “Tevrat kitabı” anlamında Tevrat’ta da yer alan (Tesniye, 31/26) **sefer ha-Torah** kalıbı kullanılmaktadır. Sifra kalıbı özel olarak Tevrat’ın Levililer kitabına yapılan tefsiri (midraş), sifrının çoğulu olup “yazılar, kitaplar” anlamına gelen **sifre** ise Tevrat’ın Sayılar ve Tesniye kitaplarının tefsirlerini ifade eder. Söz konusu sifre türü eserler en meşhur Tevrat tefsirleri arasında da yer almaktadır (Adam, s. 26).

Sifr kelimesi Kur’ân-ı Kerim’de sadece bir âyette çoğulu olan **esfâr** biçimiyle geçer (el-Cum’a 62/5). “Tevrat’la yükümlü tutulup da onunla amel etmeyenlerin durumu ciltlerce kitap (esfâr) taşıyan merkebin durumu gibidir” meâlindeki bu âyette **esfâr** lafzının kullanılması Tevrat’a bir işaret olarak yorumlanmıştır. Tefsirlerde yer alan açıklamalara göre kendilerine Tevrat yüklenen, yani onunla yükümlü tutulan yahudiler (ve hristiyanlar) bu yükümlülüklerini yerine getirmemişlerdir. Ancak bu yükümlülüğü inkâr edemedikleri için Tevrat’ın yükümlülüklerinde hissettikleri bir sorumluluk olmaktan çok sırtlarında taşıdıkları bir ağırlık halinde kaldığından bu tutumu benimseyenler oldukça ağır bir benzetme yapılarak

eleştirilmiştir. Yahudilerin Tevrat ile amel etmemeleri, özel anlamıyla ümmî peygambere iman etmeleri gerektiğini bildiren Tevrat hükümlerini dikkate almamaları ve ondan faydalanmamaları şeklinde de yorumlanmıştır. Ayrıca sırtında koca koca kitaplar taşıdığı halde onların sadece maddî ağırlığı altında ezilen, fakat kendisiyle onların içerikleri arasında bir bağ kurma yeteneğine sahip olmayan merkep benzetmesinin bir mesel olması sebebiyle sifr Tevrat’la yükümlü tutulanlara değil aynı tutumu benimseyen, yani ilmiyle amel etmeyen bütün ilâhî din mensuplarına da yöneltilmiş bir eleştiriyi ve uyarı niteliğinde olduğu ifade edilmiştir (Zemahşerî, IV, 518; Elmalılı, VII, 4958; Karaman v.dğr., V, 345).

BİBLİYOGRAFYA :

Taberî, *Câmi’u'l-beÿân*, Beyrut 1392/1972, XXVIII, 63; Zemahşerî, *el-Keşşâf* (nşr. M. Abdüsselâm Şâhin), Beyrut 1423/2003, IV, 518; Fahreddin er-Râzî, *Mefâtihu'l-gayb*, XXX, 5; Ebû'l-Fidâ İbn Kesir, *Tefsîrû'l-Kur’ânî'l-‘azîm*, Kahire, ts., IV, 364; Elmalılı, *Hak Dini*, VII, 4957-4958; A. Jeffery, *The Foreign Vocabulary of the Qur’an*, Baroda 1938, s. 170-171; L. Koehler – W. Baumgartner, *The Hebrew and Aramaic Lexicon of the Old Testament* (ed. M. E. J. Richardson), Leiden 1995, II, 766; Bakı Adam, *Yahudi Kaynaklarına Göre Tevrat*, İstanbul 2001, s. 26; Hayreddin Karaman v.dğr., *Kur’an Yolu: Türkçe Meâl ve Tefsir*, Ankara 2006, V, 345.

AHMET GÜÇ

SİFÜLBAHR SERİYYESİ

(سرية سيف البحر)

Hz. Peygamber’in
Ebû Ubeyde b. Cerrâh kumandasında
gönderdiği seriyye
(8/629).

Sifülbahr, Medine’nin batısında Kızıldeniz sahilinde bir yerin adıdır. Benî Cüheyne kabilesinin arazisi olup, Kureyş kabilesinin ticaret kervanlarının güzergâhında bulunuyordu. Hicretten sonra Resûl-i Ekrem, Medine’ye sığınan müslümanları tehdit eden Mekke müşriklerinin ticaret kervanlarını sıkıştırmaya, 1. yılın Ramazan ayında (Mart 623) ilk defa buradaki İls mevkiine Hamza b. Abdülmuttalib kumandasında gönderdiği seriyye ile başladı. Hudeybiye Antlaşması’nın müslüman olup Medine’ye sığınanların Mekke’ye iade edilmesini öngören maddesi gereğince Mekke’de müşrik zulmünden kaçan Ebû Basîr, Sifülbahr’de mevzilenerak Kureyş kervanları için bir tehdit unsuru olmuştu.

Hz. Peygamber, 8 yılının Receb ayında (Kasım 629) Ebû Ubeyde b. Cerrâh ku-

mandasında aralarında Hz. Ömer ile Kays b. Sa’d b. Ubâde gibi ensar ve muhacirlerin yer aldığı 300 veya 310 kişilik bir kuvveti Sifülbahr’e yolladı. İlk dönem İslâm tarihi kaynaklarında bu seriyyenin Kızıldeniz sahilinde Medine ile Yenbu’ arasında Kabele’de bulunan Benî Cüheyne üzerine sevk edildiği belirtilir (Vâkıdî, II, 774; İbn Sa’d, II, 132). Başta Buhârî olmak üzere hadis kitaplarına göre ise birlik bir Kureyş kervanını gözetlemek için gönderilmiştir (Buhârî, “Megâzî”, 65; “Cihâd”, 124; *Müsned*, III, 303-304). Hz. Peygamber, çok geç kalmalarından dolayı seriyyenin âkıbetiyle ilgili endişe duyarak bu tedirginliğini döndükten sonra Ebû Ubeyde’ye bildirmiş, o da Kureyş kervanını aradıkları için geç kaldıklarını söylemişti (İbn Sa’d, III, 411).

Vâkıdî, yola çıkan birliğin yüklerini taşıyacak hayvanlardan başka binekleri bulunmadığını, dolayısıyla yaya olduklarını kaydeder (*el-Megâzî*, II, 774). Medine’den hareket eden birlik sahile doğru yol alınca Hz. Peygamber’in verdiği bir dağarcık dolusu hurmadan meydana gelen azıkları tükendi. Yanlarında bulunan diğer yiyecekleri de bitince habât adı verilen, develerin yediği dikenli selem ağacının yapraklarını su ile ıslatarak yemek zorunda kaldılar. Bundan dolayı seriyyeye Habât adı da verilir. Kays b. Sa’d erzak sıkıntısı had safhaya ulaştığında Benî Cüheyne’ye mensup bir kişiden daha sonra Medine’de ödemek üzere 10 vesk hurma karşılığında beş deve satın alarak yiyecek ihtiyaçlarını bir süre için giderdi (*a.g.e.*, II, 775). Müslüman askerler, Sifülbahr’de on beş veya yirmi gün deniz dalgalarının sahile atması olduğu amber balığının etini yediler (Buhârî, “Megâzî”, 65; Vâkıdî, II, 774-777; İbn Hişâm, IV, 211; Belâzürî, I, 489). İbn Sa’d, müslüman askerlerin etinden ve yağından faydalandıkları bu balıktan bazı parçaları kurutarak yanlarına aldıklarını ve Medine’ye dönerken bunun bir kısmını yediklerini kaydeder (*et-Tabakât*, II, 132).

Askerî birlik herhangi bir çatışmaya girmeden yaklaşık bir ay sonra Medine’ye döndü. Sefere katılanlar Resûl-i Ekrem’e başlarından geçenleri ve sahile vuran balıktan yemek zorunda kaldıklarını anlattılar. Bunun üzerine Resûl-i Ekrem, “O Allah’ın size gönderdiği bir rızıktır” deyip kendisine ikram edilen balıktan bir parça yedi (Buhârî, “Megâzî”, 65; İbn Sa’d, III, 411). Ayrıca Resûlullah, Kays b. Sa’d’ı sefer esnasındaki faaliyetlerinden dolayı övdü. Sa’d b. Ubâde de oğlunun borcunu Me-

dine'ye gelen Cüheyneli kişiye ödedi (Vâkıdî, II, 775-776).

BİBLİYOGRAFYA :

Müsned, III, 303-304; Vâkıdî, *el-Megâzî*, I, 6; II, 625-627, 774-777; İbn Hişâm, *es-Sîre*, III, 252; IV, 211; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, II, 132; III, 411; Belâzürî, *Ensâb (Zekkâr)*, I, 489; Taberî, *Târîh (Ebû'l-Fazl)*, III, 32-33; İbn Kayyim el-Cevziyye, *Zâdû'l-me'âd*, III, 209, 389-393; İbn Kesîr, *es-Sîre*, III, 522; İbn Hacer, *Fethu'l-bârî* (nşr. Muhibbüddin el-Hatîb - M. Fuâd Abdülbâkî), Beyrut, ts. (Dârü'l-ma'rife), VIII, 78-82; Ahmed b. Muhammed el-Kastallânî, *el-Mevâhibü'l-ledünniyye* (nşr. Sâlih Ahmed eş-Şâmî), Beyrut 1412/1991, I, 556-557; Muhammed b. Abdülbâkî ez-Zürkânî, *Şerhu'l-Mevâhibü'l-ledünniyye* (nşr. M. Abdülâzîz el-Hâlidî), Beyrut 1417/1996, III, 361-369; Serdar Özdemir, *Hz. Peygamber'in Seriyeleri*, İstanbul 2001, s. 111-116; Kasım Şulut, *İlk Kaynaklara Göre Hz. Peygamber Devri Kronolojisi*, İstanbul 2003, s. 342-345; Elşad Mahmudov, *Sebeup ve Sonuçları Açısından Hz. Peygamber'in Savaşları* (doktora tezi, 2005), MÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 86-91; Osman Aydınlı, "Habat Seriyesi", *İLAM Araştırma Dergisi*, I/1, İstanbul 1996, s. 141-151.

ELŞAD MAHMUDOV

SİGARA

(bk. TÛTÛN).

SİGETVAR

Macaristan'da
Baranya idarî birimine bağlı
tarihî bir şehir.

Macaristan'ın güneybatısında Hırvatistan sınırına yakın bir mevkiye Almás çayı yanında ve bataklıkları içinde bulunan ve "ada kale" anlamına gelen Szigetvár, XVI ve XVII. yüzyıllarda Osmanlı sancak merkezi olup Türk kaynaklarında Sigetvar, bugün ise Zigetvar diye geçer. Şehrin adı ilk defa 1391 yılında kaleme alınan bir belgede Sziget (Zygeth) şeklinde Somogy idarî birimine bağlı yerleşim merkezleri arasında anılır. Zamanla 1449'a kadar kalesi yapılarak bir şehir statüsü kazanmış olmalıdır.

950'de (1543) Osmanlılar'ın Estergon (Esztergom) seferinden sonra Sigetvar, Macar serhat kaleleri içerisinde stratejik bir önem kazandı. Burada yerleşmiş olan askerler Osmanlı hâkimiyeti altındaki bölgelere sık sık akınlar düzenleyip halktan vergi toplamaya çalıştı. Kalenin bu stratejik konumunu iyi bilen Osmanlılar, hisarı ilk defa Budin Valisi Toygun Paşa kumandasında 962'de (1555) muhasara ettirirse de başarılı olmadılar. Bir yıl sonraki bir başka kuşatmadan da sonuç alamadılar.

Kanûnî Sultan Süleyman'ın Viyana'ya karşı yürütülmesi düşünülen son seferi sırasında 18 Muharrem 974'te (5 Ağustos 1566) Sigetvar'ın önlerine varıldı. Bu sırada şehir bir kale ile eski ve yeni kentten oluşan üç parça halindeydi ve bunlar birbirine köprülerle bağlanmıştı. Kale yine etrafı surla çevrili bu iki şehrin kuzeyinde bulunuyordu. Etrafında su dolu hendekler vardı. Kalenin kumandanı Güneybatı Macaristan'ın önde gelen asilzade ailesinden Kont Miklós Zrínyi'ydi. Bir ay süren kuşatmada her iki tarafta yüksek miktarda can kaybı oldu. Yoğun top ateşi ve hendeklerdeki suyun akıtılmasından sonra 13 Ağustos'ta eski şehir kısmı, 19 Ağustos'ta da yeni şehir bölümü alındı. Kalede direniş sürdü. Üç umumi hücumun ardından 5 Eylül'de açılan bir lağıma (tünel) yerleştirilen humbaranın ateşlenmesiyle kalenin altında müdafilerin sakladığı barut mahzeni ateş aldı ve ardarda patladı. Savunmanın çökmesi üzerine ümitsiz duruma düşen Zrínyi yanındaki askerlerle kaleden huruç hareketine giriştiyse de yaralı halde esir düştü. Baş kesilip Gyór (Yanıkale, Raab) yakınlarında beklemekte olan Habsburg Kralı II. Maksimilyan'a gönderildi. Bu ara-

da kaleye yapılan hücumdan biraz önce Kanûnî Sultan Süleyman burada vefat etti. İç organlarının Sigetvar'da gömüldüğü yolundaki iddialar geç tarihli kaynaklarda yer alır ve şüpheyle karşılanır. Olayların tanığı olan Feridun Bey, Sigetvar'ın fethiyle ilgili yazdığı eserinde bu konuda hiçbir şey söylemez. Buradaki gerçek yeri henüz saptanamayan Kanûnî Türbesi'nin ne zaman inşa edildiği bilinmemektedir. Kale alınınca süratle güçlendirildi ve içinde bir cami inşa edildi. İç ve dış kalenin etrafındaki hendek temizlendi, burç ve bedenleri tamir edildi. Hemen ardından 978'de (1570) bölgenin tahriri yapıldı. İcmal kayıtlarını ihtiva eden bu tahrirle ilgili bir defter buğüne ulaşmıştır (BA, TD, nr. 503).

Osmanlılar'ın eline geçen Sigetvar yeni bir sancak merkezi sıfatını kazandı ve ilk sancak beyi daha önce Peçuy (Pécs) alay beyliği yapan İskender Bey oldu (BA, KK, nr. 74, s. 102; BA, MAD, nr. 563, s. 54; Peçuylu İbrâhim, I, 420). Adı geçen idarî birimde, 987 (1579) yılında Drava nehri'nin kuzeyindeki bölgede önceden kısmen Peçuy ve Mohaç livâlarına ait olan Harşan (Nagyharşány), Şikloş (Siklós), Şelin (Sellye), Vaşkasenmarton (Vaskaszentmárton), Girjgal (Göröggal), Sigetvar, Bobofça (Babócsa), Berzençe

Feridun Ahmed Bey'in *Nüzhetu'l-esrârî'l-ahbâr der Sefer-i Sigetvar* adlı eserinde Sigetvar Kalesi'nin kuşatılmasını gösteren minyatür (TSMK, Hazine, nr. 1339, vr. 32^a-33^a)

